

Innhold

1 Introduksjon, Tor-Johan Ekeland	17
Hvorfor psykologi?	17
Den daglige psykologien	18
Hva er psykologi?	19
En definisjon	20
Sentrale spørsmål	20
Menneskekunnskap og psykologi som vitenskap	21
Vitenskapelig kunnskap	22
Å teste hypoteser	23
Forskningsmetoder	24
Noen historiske utviklingslinjer	27
Å forklare eller å forstå	29
Noen hovedperspektiver	32
Biologiske perspektiver	32
Atferdsperspektivet	35
Det psykodynamiske perspektivet	37
Humanistisk psykologi	39
Nye strømninger	41
Motsetninger og sammenhenger	44
Oversikt over boka	46
2 Motivasjon – hva driver mennesker til handling?	
Grethe Nordhelle	49
Motivasjonsbegrepet	49
Psykologiske teorier om motivasjon	50
Spenningsreduksjon som motivasjonsteori	51
Spenningsøken som motivasjonsteori	51
Maslows motivasjonsteori	52

10 Klasserommet utenfor

Må lavere ordens behov være tilfredsstilt før høyere behov kan realiseres?	54
Er det bare spesielt begavede mennesker som kan tåle å hoppe over noen kategorier i behovshierarkiet?	56
Hvilken betydning har det for klientens motivasjon at helse- og sosialarbeideren medvirker i endringsprosessen?	58
Beveger man seg oppover i behovshierarkiet når et underordnet behov er tilfredsstilt?	60
Aktivering av ulike behov	61
McClellands behovsteori.....	62
Jungs instinktteori	63
Er skapertrangen iboende i alle mennesker?	64
Jungs selvrealisering som motivasjonskraft	65
En helhetlig hierarkisk motivasjonsmodell	66
Motivasjon for å unngå ubehag.....	66
Motivasjon som tiltrekning mot behag.....	67
Motivasjon til selvrealisering.....	68
Motivasjon til å fullføre moralske plikter.....	70
Behov som motivasjonens handlingskraft	72
Indre motivert tilstand som en selvhelbredende kraft	72
Indre versus ytre motivasjon.....	72
«Flow» – optimalopplevelsens psykologi.....	73
Øvelse i konsentrasjon gjør mester	75
3 Kognisjon, emosjoner og motivasjon, Grethe Nordhelle.....	77
Kognisjon og motivasjon	77
Kognitive faktorerens betydning for motivasjon.....	79
Persepsjon som motivasjonsfaktor	79
Mestringsforventning.....	80
Bevisstgjøring av konsekvensene av handlingen.....	81
Negative selvinstruksjoner – automatiske tanker	81
Janteloven – en kollektiv mestringsforventning?	82
Optimistisk eller pessimistisk attribusjonsstil.....	83
Emosjoner og motivasjon	84
Emosjoner	85
Universelle og kulturbetingede emosjonelle uttrykk	86
Emosjonelle faktorerens betydning for motivasjon	87
Noen sentrale positive emosjonelle motivasjonsfaktorer	88
Glede.....	88
Lyst, lidenskap og forelskelse	89

Kjærlighet.....	90
Noen sentrale negative emosjonelle motivasjonsfaktorer.....	91
Frykt eller angst.....	91
Tristhet, sorg eller depresjon.....	93
Aggresjon, sårhet og hat.....	94
4 Utviklingspsykologi – en livslang utvikling, Anbjørg Ohnstad	99
Hva er utviklingspsykologi?.....	99
Hvorfor skal helse-, barneverns- og sosialarbeidere lære utviklingspsykologi?.....	99
Historiske holdninger til barns utvikling.....	101
Dagens holdninger til barns utvikling.....	106
Hvordan forstå utvikling?.....	107
Samspill og utvikling.....	110
Samspill og utvikling i voksen alder.....	112
Tilknytning.....	112
Utvikling av tilknytning.....	114
Individuelle forskjeller.....	115
Kritiske innvendinger mot klassifisering av tilknytning.....	117
Betydningen av tilknytning for senere utvikling.....	118
Tilknytning og autonomi som livstema.....	118
Det kulturpsykologiske utviklingsperspektivet.....	120
Stopper vi å utvikle oss etter barndommen?.....	120
5 Identiteten – våre synlige kjennetegn, Grethe Nordhelle.....	123
Identitetsbegrepet.....	123
Å se seg selv gjennom andres øyne – George Herbert Mead.....	124
Identitetsdannelsesprosessen.....	124
Identitetens to ansikter.....	125
Dannelse av identitet som utviklingsstadium – Erik H. Erikson.....	126
Behov for ny identitet.....	127
Identitetsendringsprosessen.....	128
De sentrale komponentene i identitetsprosessen.....	129
Å ta forpliktende valg.....	130
Frihet til å velge.....	131
Å gi det indre et ytre uttrykk.....	132
Identitetsprosessens fire mulige utfall.....	133

6 Personligheten , Grethe Nordhelle	137
Hvordan kan søsken være så forskjellige?	137
Personlighetsbegrepet	138
Personligheten dannes i et samspill mellom arv og miljø	139
Vår maske – presentasjonen av oss selv.....	140
Den private personligheten	141
Er det personligheten eller situasjonen som styrer vår atferd?	142
Styres vi av omgivelsene, eller tar vi styringen selv?	143
Dannelse av personligheten – indre drifters betydning	144
Freuds teori om de ubevisste driftene	144
Freuds strukturelle personlighetsteori.....	145
Forsvarsmekanismene	146
Alfred Adler – driften til å bli bedre	148
Objektrelasjonsteori – den sosiale driften	149
Miljøets betydning – læringspsykologien	149
Den subjektive opplevelsens betydning	150
Kulturens betydning	151
Den arvelige komponentens betydning.....	152
Selvbegrepet	152
Selvrealiseringsbegrepet	153
Hvordan kan personligheter sammenlignes?	155
Personlighetstype.....	155
Personlighetstrekk	156
«Big Five» – den mest anerkjente trekkteorien.....	157
Svein Torgersens fire personlighetstrekk	158
Måling av personlighetstrekk	161
Personlighetsstrukturen	161
Hvilken nytte har en test som måler personlighetstrekk?	161
 7 Læring – individuelle eller kollektive prosesser?	
Oddmar Iversen	163
Hva er læring?	164
Læring som resultat eller prosess?.....	166
Læringsteorier	167
Klassisk betinging	167
Operant (instrumentell) betinging	170
Forsterkningsbegrepet	171
Noen praktiske konsekvenser av behavioristisk læringspsykologi....	173
Psykologisk behandling	173

Spilleavhengighet.....	174
Spiseforstyrrelser	175
Kritikk av behavioristisk læringspsykologi.....	176
Biologiske synspunkter på læring	176
Kognitive synspunkter på læring	178
Sosial læringsteori.....	181
Kognitiv atferdsterapi.....	183
Læring og hjernen	184
Konsekvenser for læring?.....	187
Læring i vår tid.....	190
8 Mennesket som sosialt og kulturelt vesen, Tor-Johan Ekeland.....	193
Det ondes problem	194
Person eller situasjon	196
Sosiale normer og roller.....	196
Sosiale normer	197
Konformitet	199
Sosial rolle	199
Symbolsk interaksjonisme	200
Strukturell rolleteori	201
Det dramaturgiske perspektivet	201
Rolletyper	202
Ulike rolledimensjoner	204
Noen praktiske sider.....	205
Rolle, stress og konflikter.....	205
Individ og gruppe.....	206
Kultur og individ	210
9 Sosial persepsjon, Tor-Johan Ekeland	213
Persepsjon	214
Perseptuell organisering.....	216
Persepsjon av personer	218
Stereotypier	219
Klær som budskap.....	220
Kroppslige tegn.....	221
Attribusjon – å finne årsaker som gir mening	222
Fra handlinger til egenskaper.....	222
Kausale skjemaer	224
Feilkilder, snarveier og tilbøyeligheter	225
Selvoppfyllende profetier	228

10 Holdninger – i et skeivt lys, Anbjørg Ohnstad	231
Hvordan dannes holdninger?	232
Hvordan endres holdninger?	233
Holdninger til tabuiserte tema	234
Hvordan oppstår faglige holdninger?	236
Hvordan ulike faglige holdninger gir ulike tilnærminger	237
Marginalisering og manglende bekreftelse	240
Uorden i den sosiale ordenen	241
Usynliggjøring eller flombelysning	242
Oppsummering om holdninger	243
Et oversatt spørreskjema – Martin Rochlin	244
11 Om makt og avmakt, Anbjørg Ohnstad	247
Hva er makt?	247
Hva er avmakt?	251
Kommunikasjon om avmakt	252
Ulike former for taushet	253
En illustrasjon	255
Oppsummering av makt og avmakt	256
Fra en ekspertposisjon til en ikke-vitende posisjon	256
Ulike former for kunnskap	257
Hersketeknikker, maktens språk	259
Usynliggjøring	259
Latterliggjøring	260
Tilbakeholding av informasjon	260
Dobbelstraffing	260
Påføring av skyld og skam	261
Oppsummering om hersketeknikker	262
Motmakt	262
Selvhevdelse	263
12 Kliniske og anvendte tema i psykologien, Tor-Johan Ekeland	265
Klinisk psykologi	266
Diagnoser, normalitet og avvik	267
Psykiske lidelser	269
Psykososer	270
Schizofreni	270
Bipolar lidelse	271
Nevroser	271
Personlighetsforstyrrelser	272

Innhold 15

Symptomnevroser.....	273
Avhengighetslidelser.....	275
Spiseforstyrrelse.....	276
Psykoterapi og psykologisk behandling.....	277
Noen hovedretninger.....	279
Og hvilken er best?.....	281
Helsepsykologi.....	282
Helseopplysning.....	283
Kropp og sjel.....	283
Stress og immunologi.....	284
Stress og mestring.....	285
Lært hjelpeløshet.....	286
Positiv psykologi.....	286
Salutogenese.....	287
Placebo som helseressurs.....	287
Organisasjonspsykologi.....	288
Litteratur.....	293
Stikkord.....	307

